

Warszawa dnia 4 grudnia 2003 roku

Do

Ministra Kultury

adw. Tomasz Zasacki z *Wardynski i Wspólnicy*

Spółka Jawna Al. Ujazdowskie 10, 00-478

Warszawa, pełnomocnik Marthy Nierenberg.

WSPÓLNICY
Tomasz Wardynski
Andrzej Wierciński
Wiesław Szczepiński
Michał Barłowski
Paweł Ciećwierz
Stefan Jacyno
Tomasz Kwieciński
Włodzimierz Szoszuk
Tomasz Zasacki

DORADCY
Janusz Śledziński
Elżbieta Gutkowska
Michał Lachert

Ewa Bułkiewicz
Monika Hartung
Andrzej Heliasz
Xawery Konarski
Paweł Podrecki
Marcin Radwan-Röhrenschef
Małgorzata Szwał
Elżbieta Traple

WNIOSEK

Na zasadzie art. 127 § 3 i art. 129 § 2 kodeksu postępowania administracyjnego zwracam się do Pana Ministra z wnioskiem o ponowne rozpatrzenie sprawy o wydanie zezwolenia na wywóz za granicę na stałe obrazu Gustave Courbet *Krajobraz z okolic Ornans*, w której Minister Kultury wydał dnia 14 listopada 2003 roku decyzję OOZP/W/220/03 doreczoną na moje ręce dnia 24 listopada 2003 roku.

UZASADNIENIE

Dnia 17 listopada tego roku weszła w życie ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162 poz.1568). Dotychczas obowiązująca ustawa z 15 lutego 1962 roku o ochronie dóbr kultury utraciła moc. Zgodnie z art. 139 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami do spraw wszczętych i niezakończonych decyzją ostateczną stosuje się przepisy tejże ustawy. Ten fakt powoduje, iż Minister Kultury rozpatrując ponownie sprawę powinien ją w istocie rozpoznać od nowa zważywszy na fakt zmiany stanu prawnego i utratę mocy ustawy z 1962 roku, o której w uzasadnieniu projektu nowej ustawy skierowanym przez Prezesa Rady Ministrów do Marszałka Sejmu napisano „obecna ustawa z dnia

WARSZAWA Siedziba Główna:
Aleje Ujazdowskie 10, 00-478 Warszawa
tel. : (48-22) 437 82 00, (48-22) 537 82 00
faks: (48-22) 437 82 01, (48-22) 537 82 01
e-mail: warsaw@wardynski.com.pl
www.wardynski.com.pl

Biura:
BRUKSELA e-mail: brussels@wardynski.com.pl

KRAKÓW e-mail: krakow@wardynski.com.pl

POZNAŃ e-mail: poznan@wardynski.com.pl

*15 lutego 1962 roku o ochronie dóbr kultury obowiązuje od 40 lat i w powszechnym odczuciu jest już anachroniczna”.*¹

Na samym początku ponownie podkreślam, że obraz Gustave Courbet *Krajobraz z okolic Ornans* wchodził w skład znajdującej się w Budapeszcie kolekcji barona Mór Lipot Herzoga, który był dziadem Marthy Nierenberg. Kolekcja ta była uważana na najświetniejszą prywatną kolekcję dzieł sztuki na Węgrzech. Obraz *Krajobraz z okolic Ornans* wraz z całą kolekcją został w 1943 roku skonfiskowany jako mienie żydowskie na podstawie przepisów o konfiskacie wszelkich wartości majątkowych posiadanych przez Żydów, a następnie wywieziony z Węgier najprawdopodobniej z polecenia Adolfa Eichmanna.

W 1945 roku obraz został odnaleziony w Austrii i zabezpieczony na terenie zamku Fischhorn w okolicach Zeel am See gdzie trafił przypadkowo do grupy dzieł sztuki zrabowanych na terenie Polski i wraz z tymi dziełami został przekazany w 1946 roku Muzeum Narodowemu w Warszawie. Od 1946 roku obraz znajdował się w zasobach inwentarzowych Muzeum Narodowego w Warszawie. Obraz ten stanowi część zrabowanego podczas II wojny Światowej mienia żydowskiego i całkowite władztwo nad nim powinna przejąć jego prawowita właścicielka Martha Nierenberg odzyskując tym samym utracone rodzinne dzieło sztuki. W sprawie tej pojawia się niezwykle istotny aspekt jakim jest wypełnienie historycznej sprawiedliwości względem osób i przedmiotów ocalałych z Holocaustu. Nie mam wątpliwości, że aspekt ten będzie bardzo poważnie brany pod uwagę przy ocenie sprawy.

To, że obraz znalazł się na terenie Polski jest kwestią historycznego przypadku. Nie jest on dziełem polskiego malarza ani malarza związanego z polską kulturą. Baron Herzog i jego krewni będący rodziną Żydów węgierskich nie mieli związków z Polską, nikt z tej rodziny nie mieszkał ani nie mieszka w Polsce. Obraz nie przedstawia krajobrazu polskiego tylko okolice Ornans we Francji. Muzeum Narodowe w Warszawie nie wystawiało tego dzieła sztuki, a obecnie znajduje się ono w muzealnych magazynach. Obraz nie funkcjonuje w zbiorowej świadomości jako związany w jakikolwiek sposób z Polską. Można stwierdzić, że obraz Gustave Courbet *Krajobraz z okolic Ornans* znajduje się w podróży do swej prawowitej właścicielki, zaś Polska jest w tej podróży tylko stacją tranzytową.

¹ Druk nr 624, Warszawa 14 czerwca 2002 roku

Art. 51 ustawy o ochronie zabytków i opiece na zabytkami stanowi, że zabytki mogą być wywożone za granicę na stałe, jeżeli ich wywóz nie spowoduje uszczerbku dla dziedzictwa kulturowego. W stosunku do ustawy z 1962 roku nastąpiła w sprawie wywozu dzieł sztuki za granicę istotna zmiana polegająca na uczynieniu z dawnego wyjątku reguły. Obecnie zasada jest, że zabytki mogą być wywożone. Właściwy organ administracji ma zbadać jednak czy wywóz zabytku nie spowoduje uszczerbku dla dziedzictwa kulturowego. Termin „dziedzictwo kulturowe” nie został w ustawie zdefiniowany i dlatego podlega interpretacji organu rozpoznającego sprawę. Należy rozumieć, że ustawodawca nałożył na organ rozpoznający sprawę obowiązek badania czy wywiezienie zabytku spowoduje uszczerbek dla dziedzictwa kulturowego przez które rozumieć należy dziedzictwo polskie, albowiem polskie władze stosując polskie prawo mają chronić dziedzictwo polskie.

Stanisław Ossowski pisze o dziedzictwie kulturowym w ten sposób *„Potocznie, gdy się mówi o kulturowym dziedzictwie grupy społecznej, np. narodu, ma się na myśli nie tylko tzw. kulturę osobistą jednostek, (...) ale również i to może nawet przede wszystkim zespół wytworów takich, jak dzieła sztuki, dzieła naukowe, wytwory techniki, osiedla, instytucje. Przedmioty tego rodzaju są istotnie przekazywane z pokoleń w pokolenia i im w znacznej mierze kultura grupy społecznej zawdzięcza swa ciągłość, w szczególności kultura społeczeństw o bardzo rozbudowanej strukturze. (...) Na czym polega przekazywanie z pokolenia w pokolenie takich przedmiotów jak narzędzia i maszyny, budowle, rzeźby, dzieła literackie i naukowe, kodeksy prawne? Przecież nie na jakichś przestrzennych tylko operacjach. Egzemplarz Beniowskiego nie dlatego związany jest z polskim dziedzictwem kulturowym, że jest przechowywany w zasięgu rąk i oczu osobników należących do narodu polskiego, tak samo jak nie dlatego związany jest z dziedzictwem kulturowym tej grupy etnicznej Zamek Wawelski – ale dlatego, że jest przedmiotem specyficznych przeżyć doznawanych dzięki posiadanym przez nas skomplikowanym dyspozycjom, któreśmy odziedziczyli po innych członkach swojej grupy i które prawdopodobnie przekazemy z takimi czy innymi zmianami swoim następcom.”*²

² Stanisław Ossowski – Więź społeczna i dziedzictwo krwi. Dzieła tom II. Państwowe Wydawnictwo Naukowe Warszawa 1966. Cytowane fragmenty pochodzą ze stron 64 – 69.

Na zakończenie pozwalam sobie przypomnieć, iż w swym wniosku z dnia 28 października 2003 roku wskazywałem, że Martha Nierenberg toczy starania o odzyskanie obrazu przy pomocy Komisji Odzyskiwania dzieł Sztuki afiliowanej przy Światowym Kongresie Żydowskim i Światowej Żydowskiej Organizacji Restytucyjnej (Art Recovery Commission of the World Jewish Congress). Komisja ta podejmuje i wspiera działania w wielu krajach świata mające na celu zwrot dzieł sztuki zrabowanych podczas II Wojny Światowej ich prawowitym właścicielom. Ostatnio starania Komisji doprowadziły do odnalezienia na terenie Rosji i Czech archiwum Żydowskiego Seminarium Teologicznego we Wrocławiu. W chwili obecnej Komisja wspiera starania władz polskich o zwrot Archiwum do Wrocławia. Sprawa jest zaawansowana i należy się liczyć z powrotem Archiwum do Polski.

adw. Tomasz Zasacki

załącznik: odpis